

samen met de scheepsbouwgroep der Groninger kustvaarders en de bond van (rivier)scheepsbouwmeesters. Teschmacher werd ook in die bedrijfs-groep de drijvende kracht en zette alles op alles om een groot program voor de bouw van zestig mijnenvegers ten behoeve van de *Kriegsmarine* op tijd uitgevoerd te krijgen. Tegen die uitvoering is, voorzover ons bekend, alleen geprotesteerd door J. & K. Smit's Scheepswerven te Kinderdijk. De motoren voor de mijnenvegers, die op de twaalf grootste werven van stapel liepen, zijn door de belangrijkste Nederlandse machinefabrieken geleverd.

Vóór deze mijnenvegers besteld werden, hadden de Nederlandse werven zich al beijverd bij de uitvoering van de Duitse spoedorders die omstreeks augustus '40 in verband met de landingen in Engeland geplaatst werden. In totaal werden in zes weken tijd (Belgische werven inbegrepen) meer dan elfhonderd riviervaartuigen en honderdtwintig sleepboten omgebouwd, zestig grote transportschepen ingericht en negenduizend zeeboeien geproduceerd. *'Diese Arbeiten wurden'*, aldus een Duits rapport, *'termingerecht zur grössten Zufriedenheit ausgeführt und damit wurde erstmalig die Leistungsfähigkeit der holländischen Werfindustrie unter Beweis gestellt.'*¹

Export van werklozen

Wij maakten er reeds melding van dat het aantal werklozen onmiddellijk na de capitulatie begon te stijgen. Die stijging was ten dele gevolg van het feit dat, met name in Rotterdam, bedrijven verwoest waren; er was evenwel ook een algemene factor: talrijke ondernemers vroegen zich met bezorgdheid af wat de toekomst zou brengen. Velen waren òf van de toevoer van grond- en hulpstoffen afgesneden òf hadden afzetmarkten overzee verloren. Inkrimping der productie leek onvermijdelijk. In die situatie nam generaal Winkelman twee maatregelen: hij hief het verplichte 'stempelen' der werklozen op, vermoedelijk teneinde te voorkomen dat de aanzwellende groepen die zich dagelijks tweemaal bij de stempelokalen zouden vormen, haarden van onrust zouden worden; voorts bepaalde hij op 27 mei, gelijk reeds vermeld, dat ondernemers hun bedrijven niet mochten sluiten c.q. de arbeidsduur tot minder dan zes-en-dertig uur per week verminderen.² Die laatste regeling werd drie weken later door de secretaris-generaal van

¹ Ir. O. Fenselau: *'Allgemeiner Überblick über die Beschäftigungslage der holl. Werfindustrie 1940-1945'* (21 maart 1949) (BG-Den Haag: Dossier R. Fiebig, verded. doc. B-1). ² B. A. Sijes: *De arbeidsinzet* p. 76.